

HOPP FERENC
ÁZSIAI MŰVÉSZETI
MÚZEUM

Szakmai beszámoló

**Az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma által támogatott
„Az indológus indián: Baktay Ervin emlékezete” című időszak kiállítás és
múzeumpedagógiai program megvalósításáról” a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti
Múzeumban**

Azonosító: NKA 3506/01953

Pályázati beszámoló elérési útvonalai

Szépművészeti Múzeum honlapján

http://www.szepmuveszeti.hu/data/cikk/86/cikk_86/NKA_beszamolo_hopp_muzeu_baktay_elekezete.pdf

Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum honlapján

http://hoppmuseum.hu/hf_kozerdeku_adatok

Készítette:

Hársvölgyi Virág múzeumpedagógus-művészettörténész és
Türk Timea kiállításszervező
Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum

Budapest, 2015. augusztus 15.

A kiállítás címe: *Az indológus indián – Baktay Ervin emlékezete*

Típusa: időszaki kiállítás

Idéje: 2015. március 12. – november 1.

Helyszín: Szépművészeti Múzeum, Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum

A kiállítás

India kultúrájának egyik legfontosabb korabeli kutatója, számos könyvével, cikkével, kiállítás-rendezéseivel mindmáig legnagyobb magyar népszerűsítője az alig több mint 50 éve elhunyt Baktay Ervin volt. Festőművészként indult, majd fordításaival, tanulmányaival szerzett nevet magának, s a mára világhírűvé vált indiai festőnő, Amrita Sher-Gil nagybátyjaként családi élete is szorosan kapcsolódott Indiához. Mindeközben jelentőset alkotott a földrajz-tudományokban, művészettörténetben, asztrológiában, Kőrösi Csoma Sándor hazai kultuszát pedig egyenesen Baktaynak köszönhetjük. Sokoldalú tehetségét azonban nemcsak műveiben bontakoztatta ki, hanem megszervezte a magyarországi vadnyugati és indián-játékokat, melyeket az észak-amerikai indián törzsi tanács is elismeréssel illetett. A kiállítás Baktay sokszínű egyéniségén keresztül mutatja be a 20. század első felének szellemi mozgalmait, kultúráját és a Kelet iránti érdeklődését.

A kiállítás bevezető része bemutatja Baktay családjának eddig sok tekintetben feltáratlan történetét. Az első teremben Baktay és művészbáratai festményein keresztül kaphat képet a látogató a Hollósy-iskola utolsó éveinek eddig a művészettörténészek által sem kutatott működéséről. A világháború utáni művészeti mozgalmak egyikét, a Blattner Géza és Mirkovszky Mária műtermeiben megrendezett görög-római Symposionok szabados szellemiségét, melynek vezéralakja a fiatal Baktay volt, ugyancsak megörökíti a kiállítás.

A következő rész Baktay személyes életterének (könyvtára, dolgozószobája) és műveinek bemutatásán keresztül láttatja irodalmi, fordítói, útleírói és utazói működést, melyhez

hozzátartozik korszakos jelentőségű első indiai útjának, a Magyar Földrajzi Társaságban játszott szerepének, Kőrösi Csoma Sándor magyarországi kultusza megteremtésének, és asztrológiai munkásságának megjelenítése. Mindezt „India” című diafilmjének (1956) képanyaga és nyugat-tibeti útjáról készült rádiós előadása (1956) egészíti ki.

A harmadik egység Baktayt mint a Hopp Múzeumban dolgozó indológust és művészettörténészt mutatja be, az általa rendezett kiállítások és feldolgozott legfontosabb gyűjtemények alapján. Muzeológusként ugyanis Baktay dolgozta fel először a Hopp Múzeum indiai és nepáli gyűjteményét, melyeknek legjelentősebb darabjai részben rekonstruálják az 1951-ben megrendezett, hatalmas sikerű, India kultúráját átfogóan bemutató kiállítását is.

Kiemelkedően izgalmas és egyben befejező része a kiállításnak a Baktay által a húszas években szervezett vadnyugati város és a harmincas évek elején alapított indiántörzs életének bemutatása, ahol maga Baktay volt a Sheriff (E. H. Bucktye) és a Főnök (Heverő Bölény). Ez a Dunaharasztiiban újonnan megvalósult Baktay Ervin Western Játékok Emlékhelyéről kölcsönzött tárgyak és a Baktay által 1935-ben rendezett némafilmek alapján vált megrendezhetővé.

A kiállításon bemutatott audiovizuális anyagok:

Baktay Ervin rádiós előadása nyugat-tibeti útjáról

„A Sápadtarcú varázsló”, némafilm (1936), rendezte Baktay Ervin

„Heverő Bölény táborában”, némafilm (1937), rendezte Baktay Ervin

Baktay India című diafilmjének (1956) képanyaga

A kiállítás megrendezését a Nemzeti Kulturális Alapprogram Közgyűjtemények Kollégiuma 3.500.000 Forinttal támogatta, mely összeget a kiállítás installációjára, szakmai anyagköltségre, múzeumpedagógiai célokra, reklám és propagandaköltségre megosztva fordítottuk (Azonosító: NKA 3506/01953).

I. Installáció

A kiállítás bevezető részében Baktay Ervin életrajzát kiegészítve, egyedi forgatható fotóinstalláción keresztül tárul elénk Baktay sokszínű egyénisége: a kiállítás koncepciójának megfelelően a termekben megvalósuló tematika szerint látjuk a művészt, a tudós asztrológust, a keletkutatót, és a játékos embert a kinagyított fotókon.

A kiállítás installációjában szereplő műtárgyak egységesen plexibúrával ellátott dukkózott posztamensekre vagy plexilap mögé elhelyezett dukkózott polcokra, illetve fali vitrinekbe kerültek.

Az 1. terem pengéfalán elhelyezett kinagyított műterem-fotó, illetve a monitoron futó archív felvételek jól érzékeltetik Hollósy Simon müncheni műtermének, illetve a Blattner Géza és Mirkovszky Mária műtermeiben megrendezett görög-római Symposionok hangulatát.

A 2. teremben egy enteriőr fogadja a látogatót, Baktay dolgozószobájának íróasztala, a maga által tervezett könyvespolca (rajta a saját könyvárából származó indológiai szakirodalom, földrajztudományi és az asztrológiai könyvek, továbbá kedvenc indiánkönyvei, valamint az id. Alexandre Dumas regényei) és állólámpája került a dukkózott dobogóra.

Ebben a térben helyezkedik el a forgatható imamalom imitáció is, mely egyszerre illusztrálja Baktay Tibet és az asztrológia iránti érdeklődését. Az erre a kiállításra épített egyik sarokvitrinbe került a Néprajzi Múzeum kölcsönzésének köszönhetően Baktay Ervin 1928-ban Nyugat-Tibetben használt lószerszámai közül a nyereg, a kengyel-pár, és a kantár.

A másik sarokvitrinben szintén a nyugat-tibeti útról hazahozott, a mindennapi életben és vallási szertartásoknál használt tárgyak, vadzsra, teáskanna, csésze, rituális magtartó edény és füstölőtartó kapott helyet.

A két sarokvitrin egy gipszkarton fal szerkezetbe épül be, melyet középen ívesen faragott indiai kapu installáció köt össze és egyben át is vezeti a látogatót a narancssárgára festett szentélyszerű térbe, ahol India és Nepál tárgyi művészete tárul a látogató elé.

A

vadnyugati hangulatot árasztó utolsó terembe egy lengőajtón át vezet az út, itt kezdődik a Baktay által szervezett vadnyugati város és indiántörzs életének rekonstruált bemutatása, egy sátorrekonstrukció és a Baktay Ervin Western Játékok Emlékhelyéről kölcsönzött, posztamensekre helyezett tárgyak segítségével (totemoszlop, indián fegyverek, Pedro [Dr. Nagy László] cowboy ruhája, Heverő Bölény [Baktay Ervin] indián ruhája, tartozékokkal). A kiállított tárgyak használatának elképzeléséhez nagyban hozzájárul a Baktay által 1936-ban és 1937-ben rendezett két némafilmjének bemutatása is.

II. Szakmai anyagköltség

Az indológus indián Baktay Ervin emlékezete című kiállítás második termében látható egy sajtószerű karikatúra-sorozat, amely Baktay, alias Bhaktabhiksu indiai utazásának egyes

állomásait ábrázolja, alkotója pedig Baktay egyik legjobb barátja, Huzella (Hallgató) Pál festőművész volt. Huzella 1929 júniusában, Baktay indiai útjáról való hazatérése után állította össze azt a mintegy 40 képből álló sorozatot, melyben Baktay hozzá intézett levelei alapján levélrészletekkel illusztrálva, figurázta ki a nagy utazót, nagy örömet szerezve ezzel Baktaynak. A sorozatból kiválasztott képek savmentes karton hátlapot kaptak.

A 3. teremben, amely részben Baktay 1951 júniusában rendezett Hopp Múzeumbeli „India művészete” című kiállítását is megpróbálta rekonstruálni, szerepel a Mughal-kor (16–18. század) iszlám művészetének miniatúrafestészetét reprezentáló hét db alkotás, melyek kiállíthatóságuk érdekében új keretet kaptak.

A vadnyugatot idéző 4. terem egyik legfőbb ékessége az indián sátor (tipi), amely a Baktayék által Dunaharaszttiban használt indián sátor méretarányosan kicsinyített rekonstrukciója, 18 méter takaró ponyvából lett összevarrva, az oldalára pedig élethű bölény festve, tartó rudakkal biztonságosan kitámasztva, egy félkör alakú, erre a célra készült emelvényen elhelyezve.

III. Múzeumpedagógia

A múzeumpedagógiai program és az interaktív kiállítás

Az indológus indián – Baktay Ervin emlékezete című időszaki kiállításához tervezett pedagógiai program Baktay Ervin sokszínű egyéniségét bemutatva a kiállítás tematikai egységei szerint – *Baktay, a művész; Baktay, az indológus és a földrajztudós; Baktay, a muzeológus; és Baktay, a Sheriff és a Főnök* – került kidolgozásra, melynek alappillére volt a játék és játékosság elve, amelynek révén a látogatók aktívan, játszva fogadhatták be a kiállítás által közölni kívánt információkat.

A kicsi múzeumi terek ellenére már a múzeumba lépéskor az emeleti kiállítás hangulata fogadta a látogatókat a bejáratnál, a *múzeumpedagógiai falon* elhelyezett tárgyakkal, ahol az indológus indiánra reagálva egy indián és egy indiai témájú felület jelent meg. Az indiai oldalt eredeti indiai

gyermekviseletek, indiai textillampionok, egy indiai baba és a múzeumlátogató gyerekek által kiszínezett papírbabák díszítették, valamint Huzella (Hallgató) Pál karikatúra másolata Baktayról, *Fölfedezem Indiát!* címmel. Az indián falon egy történet jelent meg, ahol Táncoló Felhő mesélte el a múzeumpedagógiai kiadvány létrejöttének körülményeit; alakját pedig a

foglalkozások során készített tárgyak vették körül, valamint a múzeumpedagógiai programajánló és a múzeumpedagógiai pályázati kiírás.

Az emeleten található kiállítás négy teremben mutatta be Baktay Ervin életét és munkásságát. Interaktív elemeként került be a kiállításba a négyoldalú forgatható torony Baktay „négy arca” szerint; egy forgatható imamalom, tetején egy zodiákus körrel (utalva Baktay asztrológiai munkásságára); Dr. Aktay múzeumigazgató „ajtaja”; a Western helyszínre vezető és a western-filmek hangulatát idéző csapóajtó; valamint a nagy indián kirakó (puzzle) Baktay és indián társainak archív fotója alapján.

A kiállítás mind a négy egységében, az adott terem tematikájához, és a kiállított műtárgyakhoz kapcsolódóan négy darab kincsesláda került elhelyezésre. A ládák formailag a mesék kincsesládáira emlékeztettek, kopottas-barna felületük mintha már kiállta volna az idők

viharát. Lakat helyett felirat utalt funkciójukat: *Kezet rá! Hands on* – szólt a felhívás a látogatóknak. A ládák olyan helyeken kerültek elhelyezésre, ahol nem gátolták a kiállítást látogatók „közlekedési folyosóját”, így alkalmat adtak a letelepedésre, a ládák kirámolására. Tartalmi szempontból olyan tárgyak kaptak helyet bennük, melyek az adott terem vitrinjeiben szereplő műtárgyakra reagáltak, így egyfajta hangulat-ládákként is funkcionáltak; érzékszervek közül főleg a tapintás, de helyenként a szaglás (pl. festékes doboz) is bevonódott az érzékelés körébe.

I.terem kincsesládája | Baktay, a művész: festőállvány, művész-makett, festőpaletta, festődoboz, ecsetkészlet, képkeret, rajzolóhoz papír és ceruza (Megjegyz.: sok rajzot a látogatók a ládában hagytak, így nyomon követhető, mi inspirálta őket a rajzoláskor.)

II.terem kincsesládája | Baktay az indológus, a földrajztudós, az utazó, a Csoma-kutató: tibeti imamalom, amulett, rózsafa pálca, távcső, útikönyv, mesekönyv, kauri kagylós öv, földgömb, tibeti imazászlók

III.terem kincsesládája | Baktay a muzeológus: miniatúra, Buddha-fej és ülő Buddha másolatok, útikönyv, művészeti könyv, indiai függődísz

IV. terem kincsesládája | Baktay a Sheriff és az Indián Főnök: papíralapú színező és indián sátorkészítő szett (az elkészült munka hazavihető!), felpróbálható viseleti kellékek (sheriff kalap, jelvény és műanyag pisztoly), játékok (íjkészlet, indián tipi és hozzátartozó fafigurák, cowboy lovaskocsi figurákkal)

A kincsesládák az egyénileg múzeumba látogatók számára készültek (kicsiknek, és nagyoknak egyaránt), így járulva hozzá a kiállítás látogatás élményszerűségéhez, de emellett remekül hasznosultak a múzeumpedagógiai foglalkozásokon is, hiszen ezek segítségével

fedezték fel a kiállítást. A vendégkönyvi visszajelzések szerint az egyéni látogatók örömmel használták ezeket a ládákat, csakúgy, mint a szervezett programokon résztvevők.

Mivel a kiállításnak kiemelkedően izgalmas része volt a Baktay által a harmincas években szervezett vadnyugati város és indiántörzs életének bemutatása, ahol maga Baktay volt a Sheriff (E. H. Bucktye) és a Főnök (Heverő Bölény), ezért a főként 6-14 éves korosztály számára tervezett múzeumpedagógiai programokban (kézműves foglalkozások, szakkörök, családi programok, tárlatvezetések) határozott hangsúlyt kapott az indián tematika.

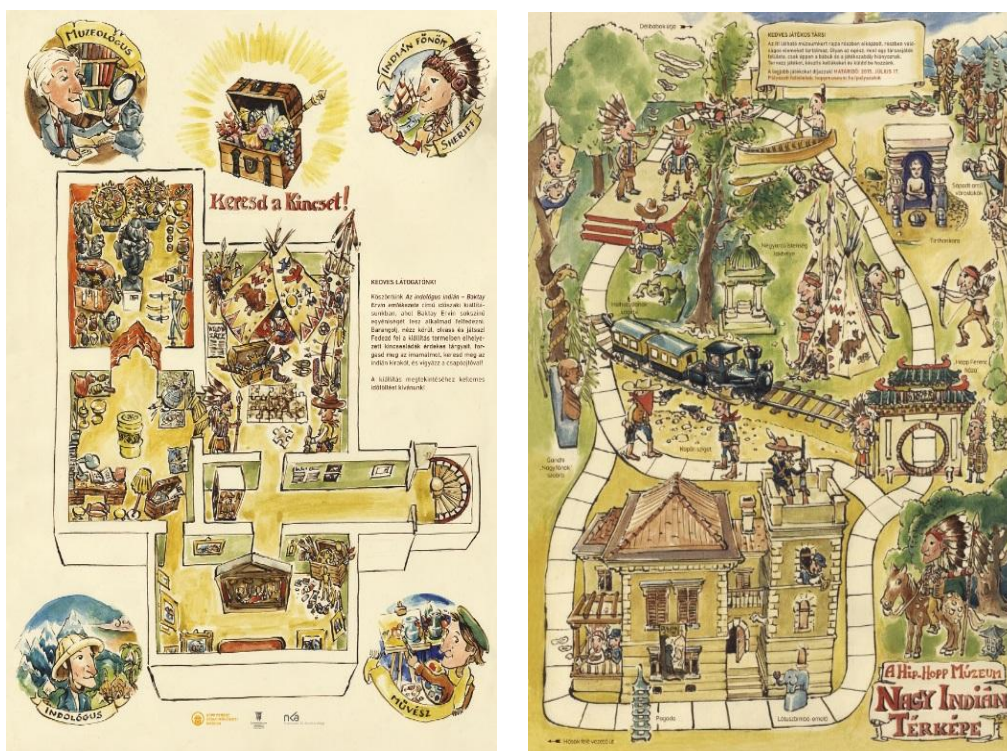
Foglalkoztató anyagaink között a kincsesládákon, interaktív installációs elemeken kívül 6-14 éves gyermekek számára indián gardrób állt rendelkezésre a szakkörökön, családi napokon, mely alkalmak során felölthették az indián ruhákat; a két darab játék indiánsátor (tipi) pedig a kerti foglalkozások kiegészítőjeként állt rendelkezésre az indiántevékenységek megvalósításához.

A múzeumpedagógiai kiadvány

Az időszaki kiállításhoz kapcsolódó pedagógiai és közönséghasznosítási program minden eddiginél létszerűbben kívánta bemutatni Baktay Ervin örökségét, mely program szakmai értéke az a mód, mely hiánypótlóan, ugyanakkor interaktív megközelítéssel emlékezett meg a kiemelkedő magyar indológus, földrajztudós, kutató, művészettörténész alakjáról,

munkásságáról, szellemi hagyatékáról. A nagy játékmester emlékéhez méltó múzeumpedagógiai kiadványként született meg a 4000 példányban megjelentetett *Hip-Hopp Múzeum Nagy Indián Térképe*, amely formájában egyszerű, vizuális megjelenésében izgalmas és fantáziaébresztő. Az A3-as méretű, kétoldalas, színes, kézi rajzzal készült térkép egyrészt a kiállítóteret mutatta be babaházszerűen – kiemelve benne a kiállításban elhelyezett kincsesládákat és a kiállítás interaktív elemeit – másrészt a Hopp Múzeum felújított kertjét ábrázolta annak műtárgyaival, illetve magát a Hopp Múzeumot és közvetlen környezetét.

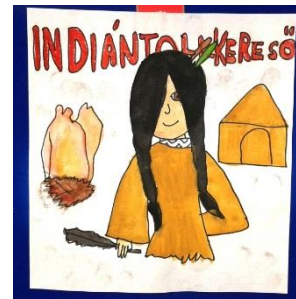

A térkép inspirációs forrása Baktay játékos kedvét bizonyító, 1937-ből származó kis ceruzarajz volt, mely Baktay hagyatékából került elő. Ez Loafertown és környékének térképe, mely a kalózok kincses szigetének térképére emlékeztet, és tulajdonképpen a Wild West játék szellemi térképének számított, mely nem nélkülözi a konkrét utalásokat. Ennek mintájára készült el a múzeumpedagógiai kiadvány, mely a Baktay-féle térképhez hasonlóan játékos neveket használt a múzeumra és környezetére szabva, például:

- *Hősök felé vezető út* (=Hősök tere)
- *Délibábok útja* (=Déliabab utca a múzeum mögött)
- *Hopp Ferenc háza* (=ez a kínai Holdkapun lévő kínai felirat fordítása)
- *Tirthankara* (=Dzsaina szentélyfülkében ülő tanító, vagyis tirthankara)
- *Halhatatlanok szigete* (=a kínai teknős hátán eredetileg feliratos emlékkő állt, rajta felirattal: Penglaj-kuo, vagyis halhatatlanok szigete)

Emellett a térkép némi iróniával emlékezett meg a „sápadtarcú városlakók”ról is, akik csodálkozva figyelték, hogy mi zajlik a múzeum kertjében. Részben kitalált, részben valóságos karakterek, figurák népesítették be a múzeumkertet, köztük valóságos személyként tűnt fel a Hopp Múzeum múzeumpedagógusa, aki egy indián sátorban őrizte a tüzet a rajz szerint.

A múzeumpedagógiai kiadvány kerti részére vonatkozó felülete egyben a kiállításához kapcsolódó társasjáték-készítő pályázat alapja is volt, melynek felhívása szerint a múzeumkert rajza részben elképzelt, részben valóságos elemeket tartalmaz, olyan az egész, mint egy társasjáték felülete, csak éppen a bábuk és a játékszabály hiányoznak. Az általános és középiskolai csoportok számára hirdetett, kooperációra, közös alkotásra ösztönző pályázat a hiányzó elemek megalkotását és egy játszható szabály mentén kialakított társasjáték létrehozatalát várta a résztvevőktől. Bár a kiadvány vizuális képe alapvetően meghatározott volt a tervezők részéről, a hozzá kapcsolódó szabály és játék-elemek kialakítását a felhasználók szabadon kezelhették, mely a beérkezett pályázati anyagokon tükröződött is.

Baktay „arcainak” Remsey Dávid grafikus-illusztrátor (Vágtató Ceruza) által újrafogalmazott képei nemcsak a múzeumpedagógiai kiadványban kaptak helyet, hanem a Dunaharasztiában lévő Baktay Ervin Gimnáziumba is eljutottak, így a múzeumpedagógiai kiadvány hatása már megjelenésekor túlmutatott a múzeum falain, mert örömmel üdvözölte és fogadta be a kiadvány friss szellemét az a hely, amely nemcsak nevében őrzi Baktay emlékét, hanem Baktay élete és munkássága tananyag, érettségi tétel is. Fontos kiemelni a múzeumpedagógiai kiadvány grafikusának személyes hozzáállását a kiadványtervhez, mert nem pusztán egy megvalósítandó grafikai feladat volt ez a sok közül, hanem többszörös inspirációt jelentett. Helyszíneként is régóta vonzotta a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum épület- és kertegyüttese, különleges atmoszférája, és egy másik hatásként maga Baktay Ervin személye és kora, az őt övező szellemi háttér, és az általa megvalósított legmagasabb igényű, mégis önironikus, humorral átszínezett életmód. Mindezek átélésére adott lehetőséget ez a különleges társasjáték illusztráció, és reméljük, hogy a kiadvány tervezőjének és illusztrátorának személyes látásmódja hozzájárult Baktay szellemi örökségének továbbviteléhez, a társasjáték-

pályázat kedvet csinált gyermek és ifjúsági csoportoknak a közös, kreatív, játékos feladathoz, és alkalmat teremtett az együtt gondolkodásra, a kiállítás pedig megmutatta, hogy játszani jó, felnőttként is.

IV.Reklám –és propaganda

A kiállításhoz 1 db kültéri molinó készült a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum homlokzatára, továbbá a szakmai közönség érdeklődésének felkeltésére az Artmagazinban helyeztünk el hirdetést a kiállításról, valamint 2000 példányban szórólap készült a kiállítást kísérő különböző programokról.